

Sanna Tirkkonen, Helsingin yliopisto

Kuva: Thomas Eakins: *The Agnew Clinic* (1889)

Sanna Tirkkonen, Helsingin yliopisto

Kuva: Robert Pope: *Visitors* (2005)

Mikä on (raja)kokemuksen raja?

Sanna Tirkkonen
Helsingin yliopisto
Käytännöllinen filosofia
Koneen Säätö

Filosofian rooli esim. traumaattisten kokemusten jäsentäjänä

- ▶ Psykiatrian filosofia suhteessa luokittelujärjestelmiin – silti filosofialla itsenäiset kysymyksenasettelut

Esim. ajallisuuden, tilallisuuden ja ruumiillisuuden kokemukselliset kysymykset

-
- 1. Vertailu Michel Foucault'n rajakokemuksen (*limit-experience*) ja Thomas Fuchsin rajatilanteen (*limit-situation*) käsitteiden välillä
  - 2. Eri rajan ja kokemuksen käsitteet – mitä seurauksia?

Michel Foucault'n rajakokemuksen (*limit-experience*) käsite

- Kokemus, joka on hyvin lähellä täysin sietämätöntä ja kokemukselle mahdotonta tilaa
- tavalla joka muuttaa kokijan suhdetta itseensä
- Liittyy merkittävään tapahtumaan

Rajatilanne (Thomas Fuchs: *limit-situation*)

- Käsitteellistää mielenterveyshäiriöitä fenomenologis-eksistentiaalisessa traditiossa
- Rajatilanne on käsite tapahtumalle, jossa inhimillinen rajallisuus (kuolema, ruumiin haavoittuvaisuus) tulee esille ja koetuksi tavalla, jota on vaikea kestää.
  - Fuchs, Thomas (2011): "Body Memory and the Unconscious"
  - Fuchs, Thomas (2013): "Existential Vulnerability. Toward a Psychopathology of Limit-Situation"

Universaalit rajat?

”Rajan käsite ilmaisee ajatuksen, että on jotain muuta, mutta samalla tämä jokin muu on tietoisien olemassaolomme tuolla puolen [...] Voin vain todeta objektiivisena faktana, että on olemassa kuolemaa, taistelua, kärsimystä ja syyllisyyttä. Tämä on kaikki osa inhimillistä olemassaoloa.” (Jaspers (1883–1969) / Latzel 1957, 188)

- Foucault: perinne sekoittaa usein tietokykymme mahdollisuuksien rajat (joita Kant piti universaaleina) ja mahdollisten olemassaolon muotojen rajat

Ero Foucault'n *rajakokemuksen* ja Fuchsin *rajatilanteen* välillä:

- ▶ Eri rajan käsite – Foucault'lla raja tulee esille ylittämässä, joka on jatkuva liike
- ▶ Eri kokemuksen käsitteet
  - ▶ Fuchs: eletyn kokemuksen traditio
  - ▶ Foucault: tulee aina huomioida tiedon muodostumisen tavat, itseen kohdistettu toiminta + kulttuuriset kysymykset, hallinnointi ja valta
- ▶ Erilainen orientaatio tulevaisuuteen ja toipumiseen.

Trauma ruumiillisena kokemuksena

- ▶ Thomas Fuchs (ja Maurice Merleau-Ponty):

kehollinen muisti = kehollisen alttiuden kokonaisuus ja kokonais**kapasiteetti** aistia (Fuchs 2011, 91–92).

- ▶ Teot ja kohtaamiset muodostavat reagoimisen ja toimimisen rakenteen. Suuntaudumme kohti asioita tietyin tavoin miettimättä sitä.
- ▶ Keho olettaa menneen ja kanssaolemisen tunnun.

Trauma ruumiillisena kokemuksena

- ▶ Hiljainen totunnaisuus rikkoutuu (Fuchs 2013, 304).
- ▶ Merkittävä tapahtuma ei sijoitu kehollisen kapasiteetin oletettavaan jatkumoon;
- ▶ Kuvataan usein jumittumisena menneisyyden tapahtumaan siten, että se toistuu nykyhetkessä.

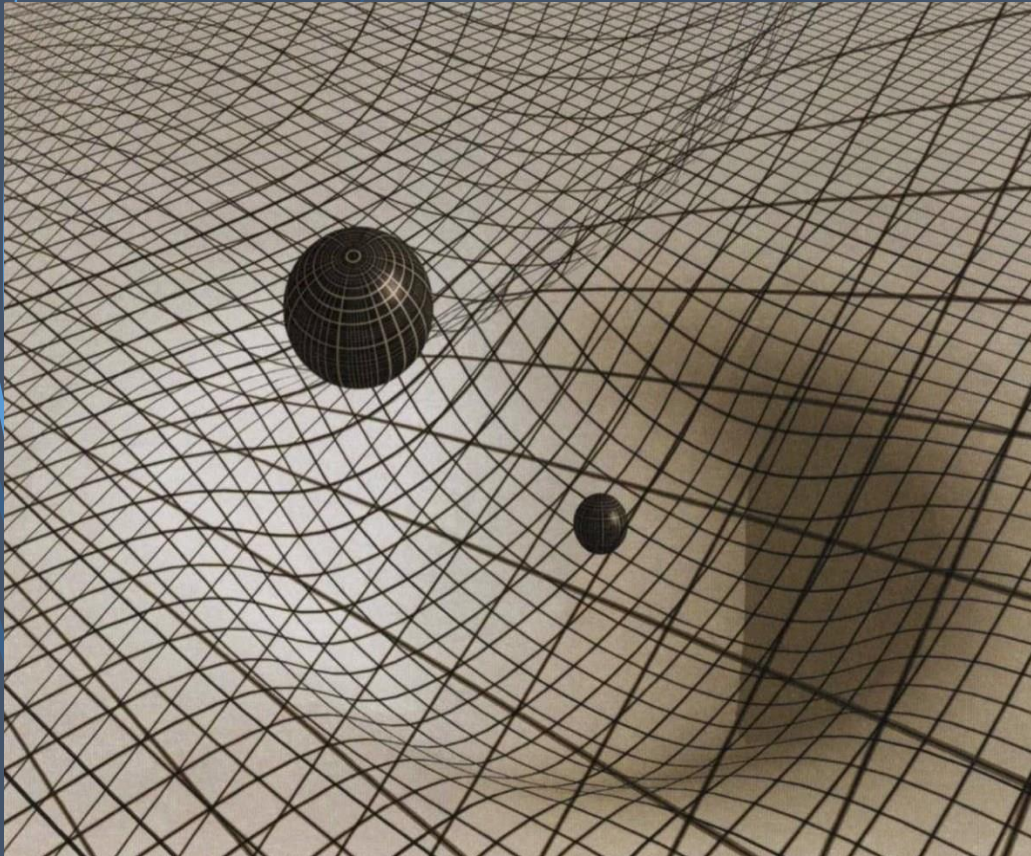
Tapoja ilmaista traumaattista kokemusta:

- ▶ “Trauma jähmettyy ainaiseksi nykyhetkeksi [...] kaikki jatkuvuus romahtaa, mennyt tulee nykyhetkeksi, tulevaisuus menettää kaiken merkityksensä muuna kuin ikuisena toistona.” (Stolorow 2008, 6)
- ▶ Kuilu itsen ja muiden välillä, ammottava eriytymisen ja outouden tunne (Stolorow 2008, 5).
- ▶ “matto vedetään jalkojen alta”; “paiskautuminen seinään” (Fuchs 2013).
- ▶ Tapahtuma pysyy kehollisessa muistissa reagoitiherkkyytenä eri tilanteille ja esineille (ovikello, kosketus, haju, sää jne.) (Fuchs 2011, 98–99)

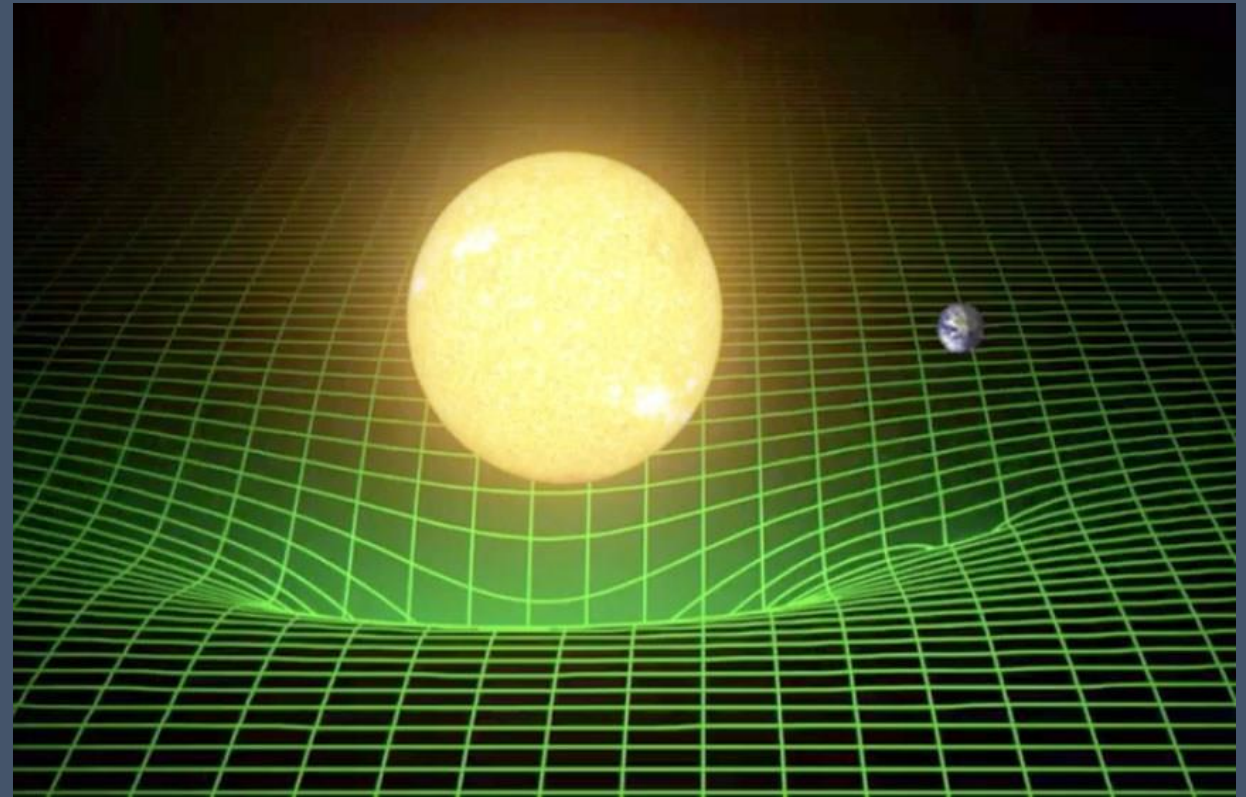

Kuva: Seppo Rautiovaara

Tilallinen kokemus ja eletyn tilan kaareutuminen

Sanna Tirkkonen, Helsingin yliopisto

Muutoksen mahdollisuudet?

“[Henkilö] pysyy altistumalleen rajatilanteelle merkittynä [...] traumaattinen rajatilanne pysyy vieraalta tuntuvana läsnäolona, jota ei voi integroida kokemukseen.” (Fuchs 2013, 304)

Rajakokemus (*limit-experience*) ja jälkikäteen tapahtuva tarinallistaminen (*retrospective fictionalization*)

- Prosessi, jossa tapahtuma integroituu hiljalleen ja eri asteisesti elämäntarina

- ▶ *Fiktionalisoiminen*: – ei noudata kaavaa, ei keksitty; voi olla toisinkin
- ▶ *Jälkikäteisyys*: tarinallistaminen ei mahdollista akuutissa tilanteessa – koko tilanne määrityy mahdottomuuden kautta
  - ▶ ”tämä ei ole mahdollista”; ”tätä ei tapahtunut”; ”tätä ei tapahtunut minulle”

Tulevassa tapahtuvan tarinallistamisen ennakoiminen

- ▶ Kokemus seinään pauskautumisesta ja toistosta – mutta yhtä lailla asteittainen liike kohti tulevan ennakointia.
- ▶ Sosiaalisten ja kulttuuristen puolien korostaminen. (Ratcliffe et al. 2014, 4–5)
  - > Ympäristöjen ja yhteisöjen luominen luottamuksen palauttamiseksi – yhteinen ymmärrys inhimillisestä rajallisuudesta

(mm. Critchley; Foucault; Jay 1995; Nancy 1991; Stolorow 2008, Ratcliffe ym.).

Kiitos!

sanna.tirkkonen@helsinki.fi

Lähteet:

- ▶ Fuchs, Thomas (2011): "Body Memory and the Unconscious"
- ▶ Fuchs, Thomas (2013): "Existential Vulnerability. Toward a Psychopathology of Limit-Situation"
- ▶ Foucault, Michel (2001): *Dits et écrits II*, Paris: Gallimard.
- ▶ Jay, Martin (1995): "The Limits of Limit-Experience"
- ▶ Latzel, (1957): "The Concept of 'Ultimate Situation' in Jaspers' Philosophy"
- ▶ Nancy, Jean-Luc (1991): *The Inoperative Community*
- ▶ Ratcliffe, Matthew et al. (2014): "What is a "Sense of Foreshortened Future? A Phenomenological Study of Trauma, Trust, and Time"
- ▶ Shorter, Edward (2005): *A Historical Dictionary of Psychiatry*
- ▶ Shorter, Edward (2013): "The History of DSM"
- ▶ Stolorow, Robert D. (2008): "The Contextuality and Existentiality of Emotional Trauma"
- ▶ DSM-5 2013